ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 1ης Οκτωβρίου 2009 *

Στην υπόθεση C-3/08,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Tribunal du travail de Nivelles (Βέλγιο) με απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2007, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 8 Ιανουαρίου 2008, στο πλαίσιο της δίκης

Ketty Leyman

κατά

Institut national d'assurance maladie-invalidité (INAMI),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts, πρόεδρο τμήματος, T. von Danwitz, R. Silva de Lapuerta (εισηγήτρια), Γ. Αρέστη και J. Malenovský, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γαλλική.

γενικός εισαγγελέας: M. Poiares Maduro
γραμματέας: M.-A. Gaudissart, προϊστάμενος τμήματος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 17ης Δεκεμβρίου 2008,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η K. Leyman, εκπροσωπούμενη από τον E. Piret, avocat,

— η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την L. Van den Broeck,

— η Ολλανδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τις C. Wissels και M. Noort,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τη V. Jackson, επικουρούμενη από τον T. Ward, barrister,

— το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκπροσωπούμενο από την M. Veiga και τον D. Canga Fano,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους M. van Hoof και V. Kreuschitz,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 19ης Φεβρουαρίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά το άρθρο 40, παράγραφος 3, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1), ως έχει μετά την τροποποίησή του με τον κανονισμό (ΕΚ) 647/2005 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Απριλίου 2005 (ΕΕ L 117, σ. 1, στο εξής: κανονισμός 1408/71), καθώς και το κατά πόσον ορισμένες πτυχές της βελγικής νομοθεσίας στον τομέα των παροχών αναπηρίας είναι σύμφωνες με το κοινοτικό δίκαιο.

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της K. Leyman, Βελγίδας υπηκόου, και του Institut national d'assurance maladie-invalidité (INAMI), σχετικά με την ημερομηνία από της οποίας αυτή δικαιούται να λαμβάνει αποζημίωση αναπηρίας.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

3 Το άρθρο 13 του κανονισμού 1408/71 ορίζει:

«1. Με την επιφύλαξη των άρθρων 14γ και 14στ, τα πρόσωπα για τα οποία ισχύει ο παρών κανονισμός υπόκεινται στη νομοθεσία ενός μόνου κράτους μέλους. Η νομοθεσία αυτή προσδιορίζεται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος τίτλου.

2. Με την επιφύλαξη των άρθρων 14 έως 17:

α) το πρόσωπο που ασκεί μισθωτή δραστηριότητα στο έδαφος κράτους μέλους υπόκειται στη νομοθεσία του κράτους αυτού, ακόμη και αν κατοικεί στο έδαφος άλλου κράτους μέλους ή αν η επιχείρηση ή ο εργοδότης που το απασχολεί έχει την έδρα της ή την κατοικία του στο έδαφος άλλου κράτους μέλους

[…]».

4 Το άρθρο 37 του κανονισμού 1408/71 ορίζει:

«1. Μισθωτός ή μη μισθωτός, ο οποίος διαδοχικά ή κατά περιόδους έχει υπαχθεί στις νομοθεσίες δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών και έχει πραγματοποιήσει περιόδους ασφαλίσεως αποκλειστικά υπό νομοθεσίες κατά τις οποίες το ποσό των παροχών αναπηρίας είναι ανεξάρτητο της διαρκείας των περιόδων ασφαλίσεως, δικαιούται παροχών σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 39. Το άρθρο αυτό δεν αφορά συνταξιοδοτικές προσαυξήσεις ή συνταξιοδοτικά επιδόματα λόγω τέκνων που χορηγούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου 8.

2. Στο παράρτημα IV μέρος Α αναφέρονται, για κάθε ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, οι ισχύουσες στο έδαφός του νομοθεσίες, του τύπου που προβλέπεται στην παράγραφο 1.»

5 Το άρθρο 40 του κανονισμού 1408/71 έχει ως εξής:

«1. Μισθωτός ή μη μισθωτός, ο οποίος διαδοχικά ή κατά περιόδους έχει υπαχθεί στις νομοθεσίες δύο ή περισσοτέρων κρατών μελών, εκ των οποίων τουλάχιστον μία δεν είναι του τύπου που αναφέρεται στο άρθρο 37 παράγραφος 1, δικαιούται παροχών σύμφωνα με τις διατάξεις του κεφαλαίου 3, οι οποίες εφαρμόζονται κατ' αναλογία, αφού ληφθούν υπόψη οι διατάξεις της παραγράφου 4.

2. Εντούτοις, ο ενδιαφερόμενος ο οποίος προσβάλλεται από ανικανότητα προς εργασία, η οποία έχει ως επακόλουθο αναπηρία, ενώ υπόκειται σε νομοθεσία που αναφέρεται στο παράρτημα IV μέρος Α, λαμβάνει παροχές σύμφωνα με το άρθρο 37 παράγραφος 1, υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις:

— ότι πληροί τις προϋποθέσεις που απαιτούνται από τη νομοθεσία αυτή ή άλλη νομοθεσία του ίδιου τύπου, αφού ληφθεί ενδεχομένως υπόψη το άρθρο 38, χωρίς όμως να χρειάζεται προσφυγή σε περιόδους ασφαλίσεως που πραγματοποιήθηκαν υπό νομοθεσίες που δεν αναφέρονται στο παράρτημα IV, μέρος Α

και

— ότι δεν πληροί τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη γένεση δικαιώματος παροχών αναπηρίας δυνάμει νομοθεσίας η οποία δεν αναφέρεται στο παράρτημα IV, μέρος Α

και

— ότι δεν διεκδικεί τυχόν δικαιώματα παροχών γήρατος, λαμβανομένου υπόψη του άρθρου 44, παράγραφος 2, δεύτερη φράση.

3. α) Για να καθοριστεί το δικαίωμα παροχών δυνάμει της νομοθεσίας κράτους μέλους η οποία αναφέρεται στο παράρτημα IV, μέρος Α, και η οποία εξαρτά τη χορήγηση των παροχών αναπηρίας από την προϋπόθεση ότι, κατά τη διάρκεια

ορισμένης χρονικής περιόδου, ο ενδιαφερόμενος έχει λάβει παροχές ασθενείας σε χρήμα ή έχει καταστεί ανίκανος προς εργασία, εφόσον μισθωτός ή μη μισθωτός που έχει υπαχθεί στη νομοθεσία αυτή, προσβληθεί από ανικανότητα προς εργασία με επακόλουθο την ανατηρία, ενώ υπάγεται στη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους, λαμβάνεται υπόψη, με την επιφύλαξη του άρθρου 37, παράγραφος 1:

i) κάθε περίοδος κατά την οποία έλαβε, δυνάμει της νομοθεσίας του δεύτερου κράτους μέλους γι' αυτή την ανικανότητα προς εργασία, παροχές ασθενείας σε χρήμα ή, αντί για αυτές, διατήρησε το μισθό του

ii) κάθε περίοδος κατά την οποία έλαβε, δυνάμει της νομοθεσίας του δεύτερου κράτους μέλους, για την αναπηρία που ήταν επακόλουθο αυτής της ανικανότητας προς εργασία, παροχές κατά την έννοια του παρόντος κεφαλαίου 2 και του κεφαλαίου 3,

σαν να πρόκειται για περίοδο κατά την οποία του χορηγήθηκαν παροχές ασθενείας σε χρήμα δυνάμει της νομοθεσίας του πρώτου κράτους μέλους, ή κατά την οποία ήταν ανίκανος να εργασθεί κατά την έννοια της νομοθεσίας αυτής.

β) το δικαίωμα παροχών αναπηρίας γεννάται δυνάμει της νομοθεσίας του πρώτου κράτους μέλους, είτε κατά τη λήξη της περιόδου που προηγείται της αποζημιώσεως της ασθενείας, που ορίζεται από τη νομοθεσία αυτή, είτε κατά τη λήξη της περιόδου που προηγείται της ανικανότητας προς εργασία, που ορίζεται από τη νομοθεσία αυτή, και το νωρίτερο:

i) κατά την ημερομηνία γενέσεως του δικαιώματος παροχών που αναφέρονται στο στοιχείο α΄, σημείο ii, δυνάμει της νομοθεσίας του δεύτερου κράτους μέλους

ή

ii) την επομένη της τελευταίας ημέρας κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος έχει δικαίωμα παροχών ασθενείας σε χρήμα, δυνάμει της νομοθεσίας του δεύτερου κράτους μέλους.

4. Η απόφαση που λαμβάνεται από τον φορέα κράτους μέλους ως προς το βαθμό αναπηρίας του αιτούντος, δεσμεύει τον φορέα οποιουδήποτε άλλου ενδιαφερόμενου κράτους μέλους υπό την προϋπόθεση ότι η συμφωνία των όρων των σχετικών με τον βαθμό αναπηρίας, μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών αυτών, αναγνωρίζεται στο παράρτημα V.»

6 Κατά το παράρτημα IV, μέρος Α, του κανονισμού 1408/71, το βελγικό γενικό καθεστώς αναπηρίας περιλαμβάνεται μεταξύ των ισχουσών νομοθεσιών του τύπου που προβλέπει το άρθρο 37, παράγραφος 1, του κανονισμού, όχι όμως το λουξεμβουργιανό καθεστώς.

7 Το παράρτημα V του ιδίου κανονισμού αναγνωρίζει την αντιστοιχία μεταξύ του βελγικού γενικού καθεστώτος αναπηρίας και του καθεστώτος αναπηρίας εργατών και εργαζομένων του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου όσον αφορά τους σχετικούς με την ανγνώριση αναπηρίας όρους.

Η βελγική και η λουξεμβουργιανή νομοθεσία

8 Κατά το άρθρο 87 του βελγικού νόμου της 14ης Ιουλίου 1994, περί της υποχρεωτικής ασφαλίσεως υγείας και αποζημιώσεων (στο εξής: νόμος του 1994):

«Ο δικαιούχος […] που έχει καταστεί ανίκανος προς εργασία […] λαμβάνει για κάθε εργάσιμη ημέρα επί ένα έτος αρχόμενο από της ημερομηνίας επελεύσεως της ανικανότητας προς εργασία […] αποζημίωση καλούμενη “αποζημίωση πρωτογενούς ανικανότητας”.»

9 Κατά το άρθρο 93 του νόμου του 1994:

«Εφόσον η ανικανότητα προς εργασία παρατείνεται πέραν της πρωτογενούς περιόδου ανικανότητας, καταβάλλεται για κάθε εργάσιμη ημέρα της ανικανότητας […] αποζημίωση καλούμενη “αποζημίωση αναπηρίας”.»

10 Στο βελγικό δίκαιο, η σύνταξη αναπηρίας δεν συναρτάται με τη διάρκεια της περιόδου ασφαλίσεως.

11 Στο λουξεμβουργιανό δίκαιο, εφόσον η ανικανότητα προς εργασία αναγνωρίζεται ως οριστική ή μόνιμη, το δικαίωμα συντάξεως αναπηρίας γεννάται από την πρώτη ημέρα επελεύσεως αυτής της ανικανότητας. Το ύψος της συντάξεως αναπηρίας συναρτάται με τη διάρκεια της περιόδου ασφαλίσεως.

12 Η σύμβαση μεταξύ Βελγίου και Λουξεμβούργου περί της κοινωνικής ασφαλίσεως των μεθοριακών εργαζομένων και το τελικό πρωτόκολλο, που υπεγράφησαν στην Arlon στις 24 Μαρτίου 1994 και κυρώθηκαν με τον νόμο της 28ης Απριλίου 1995 (*Moniteur belge* της 7ης Ιουνίου 1995, σ. 16139), προβλέπει, όσον αφορά τους μεθοριακούς εργαζομένους, την καταβολή της βελγικής αποζημιώσεως αναπηρίας πριν τη λήξη της περιόδου πρωτογενούς ανικανότητας.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

13 Η K. Leyman εργάστηκε στο Βέλγιο ως μισθωτή από το 1971 μέχρι το 2003. Από το 1999 κατοικεί στο Λουξεμβούργο και, από τον Αύγουστο του 2003, υπήχθη στο λουξεμβουργιανό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως.

14 Στις 8 Ιουλίου 2005, η K. Leyman κρίθηκε από τις αρμόδιες αρχές του Λουξεμβούργου ανίκανη προς εργασία για το διάστημα από τις 8 Ιουλίου 2005 μέχρι τις 29 Φεβρουαρίου 2012, ημερομηνία συνταξιοδοτήσεώς της. Στο πλαίσιο αυτό, της χορηγήθηκε αποζημίωση αναπηρίας για τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπλήρωσε στο Λουξεμβούργο. Το ποσό της χορηγηθείσας από τον λουξεμβουργιανό οργανισμό στην K. Leyman συντάξεως ανέρχεται σε 322,83 ευρώ μηνιαίως.

15 Κατόπιν υποβολής εκ μέρους της K. Leyman αιτήσεως καταβολής αποζημιώσεως λόγω αναπηρίας για τις περιόδους ασφαλίσεως που αυτή συμπλήρωσε στο Βέλγιο, το INAMI, με απόφαση της 23ης Ιουνίου 2006, της χορήγησε αποζημίωση αναπηρίας ποσού 737,10 ευρώ μηνιαίως, από τις 8 Ιουλίου 2006, δυνάμει, κατά το ινστιτούτο αυτό, των άρθρων 40, παράγραφος 3, στοιχείο β΄, του κανονισμού 1408/71 και 93 του νόμου του 1994.

16 Η K. Leyman άσκησε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου προσφυγή κατά της εν λόγω αποφάσεως του INAMI, με αίτημα να οριστεί ως ημερομηνία ενάρξεως καταβολής της κατά τα ανωτέρω χορηγηθείσας σε αυτή αποζημιώσεως αναπηρίας η 8η Ιουλίου 2005.

17 Στο πλαίσιο αυτό, το Tribunal du travail de Nivelles αποφάσισε να αναστείλει τη δίκη και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αντίκεινται το άρθρο 40, [παράγραφος] 3, [στοιχείο] β', του κανονισμού 1408/71 και το άρθρο 93 [του νόμου του 1994] στο άρθρο 18 της Συνθήκης ΕΚ, καθόσον, προκειμένου περί εργαζομένου που κατοικεί και εργάζεται σε κράτος μέλος του τύπου Α (εν προκειμένω στο Βέλγιο) και εγκαθίσταται σε κράτος μέλος του τύπου Β (εν προκειμένω στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου), δεν επιτρέπουν, κατά τη διάρκεια του πρώτου έτους της ανικανότητας προς εργασία, τη χορήγηση αποζημιώσεως, κατά τον υπολογισμό της οποίας να λαμβάνεται υπόψη η περίοδος κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος εργάστηκε και κατέβαλε εισφορές στο κράτος του τύπου Α (Βέλγιο) [;]

2) Αντίκεινται το άρθρο 40, [παράγραφος] 3, [στοιχείο] β', του κανονισμού 1408/71 και το άρθρο 93 [του νόμου του 1994] στο άρθρο 18 της Συνθήκης ΕΚ, καθόσον, προκειμένου περί εργαζομένου που κατοικεί και εργάζεται σε κράτος μέλος του τύπου Α (εν προκειμένω στο Βέλγιο) και εγκαθίσταται σε κράτος μέλος του τύπου Β (εν προκειμένω στο Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου), προβλέπουν άνιση μεταχείριση εις βάρος του εν λόγω εργαζομένου ο οποίος ασκεί το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας, δεδομένου ότι δεν του επιτρέπουν, διαρκούντος του πρώτου έτους αφότου κατέστη ανίκανος προς εργασία, να αξιώσει παροχή κατά τον υπολογισμό της οποίας λαμβάνεται υπόψη η περίοδος κατά την οποία εργάστηκε και κατέβαλε εισφορές στο κράτος του τύπου Α (Βέλγιο) [;]»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

18 Καταρχάς, επισημαίνεται ότι, μολονότι τα ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο αφορούν το άρθρο 18 ΕΚ, η περίπτωση της υποθέσεως της κύριας δίκης εμπίπτει στα άρθρα 39 ΕΚ και 42 ΕΚ.

19 Συγκεκριμένα, τόσο από την απόφαση περί παραπομπής όσο και από τις υποβληθείσες ενώπιον του Δικαστηρίου παρατηρήσεις προκύπτει ότι η K. Leyman εγκαταστάθηκε στο Λουξεμβούργο προκειμένου να ασκήσει μισθωτή εργασία.

20 Κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 39 ΕΚ αποτελεί ειδικότερη έκφραση στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων του γενικώς προβλεπομένου από το άρθρο 18 ΕΚ δικαιώματος κάθε πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών (βλ. αποφάσεις της 26ης Απριλίου 2007, C-392/05, Αλεβίζος, Συλλογή 2007, σ. I-3505, σκέψη 66, και της 11ης Σεπτεμβρίου 2007, C-287/05, Hendrix, Συλλογή 2007, σ. I-6909, σκέψη 61).

21 Υπό τις συνθήκες αυτές, τα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να νοηθούν ως διώκοντα, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν τα άρθρα 39 ΕΚ και 42 ΕΚ απαγορεύουν προϋπόθεση όπως η προβλεπόμενη από το άρθρο 93 του νόμου του 1994, τεθείσα σύμφωνα με το άρθρο 40, παράγραφος 3, στοιχείο β', του κανονισμού 1408/71, καθόσον η προϋπόθεση αυτή έχει ως συνέπεια να στερεί ένα πρόσωπο, όπως η K. Leyman, η οποία, αφού εργάστηκε και διέμεινε στο έδαφος του Βασιλείου του Βελγίου –κράτους μέλους με νομοθεσία της κατηγορίας Α–, εγκαταστάθηκε σε άλλο κράτος μέλος με νομοθεσία της κατηγορίας Β, οποιασδήποτε αποζημιώσεως σε βάρος του αρμόδιου ασφαλιστικού οργανισμού του πρώτου κράτους μέλους κατά τη διάρκεια του πρώτου έτους ανικανότητας προς εργασία, με συνέπεια την άνιση μεταχείριση σε βάρος του εργαζομένου ο οποίος ασκεί το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας.

22 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί καταρχάς ότι ο κανονισμός 1408/71 διακρίνει, με σκοπό τον συντονισμό των συστημάτων ασφαλίσεως αναπηρίας που ισχύουν στα κράτη μέλη, ανάλογα με το αν ο εργαζόμενος υπήχθη αποκλειστικά σε νομοθεσίες κατά τις οποίες το ύψος των παροχών δεν συναρτάται με τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως (αποκαλούμενες νομοθεσίες «της κατηγορίας Α») –περίπτωση που προβλέπεται στα άρθρα 37 έως 39 του κανονισμού– ή αν υπήχθη είτε αποκλειστικά σε νομοθεσίες κατά τις οποίες το ύψος των παροχών συναρτάται με τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως (αποκαλούμενες νομοθεσίες «της κατηγορίας Β»), είτε σε νομοθεσίες και των δύο αυτών κατηγοριών, περίπτωση που προβλέπεται στο άρθρο 40 του ιδίου κανονισμού.

23 Ο εργαζόμενοι που εμπίπτουν στην περίπτωση που προβλέπεται στο άρθρο 40 του κανονισμού 1408/71 δικαιούνται παροχών αναπηρίας σύμφωνα με τις διατάξεις του εν λόγω κανονισμού περί παροχών γήρατος και θανάτου που εφαρμόζονται κατ' αναλογία.

24 Μολονότι το σύστημα που προβλέπεται για τους εργαζομένους που εμπίπτουν στην περίπτωση των άρθρων 37 έως 39 του κανονισμού 1408/71 συνεπάγεται, καθόσον αφορά την παρούσα δίκη, ότι ένα μόνον κράτος μέλος καθορίζει, σύμφωνα με την έννομη τάξη του, τις προϋποθέσεις του δικαιώματος σε παροχές αναπηρίας και καταβάλλει τις παροχές αυτές, το σύστημα που προβλέπεται για τους εργαζομένους που εμπίπτουν στην περίπτωση του άρθρου 40 του ιδίου κανονισμού συνεπάγεται, καταρχήν, ότι κινείται διαδικασία εκκαθαρίσεως των παροχών αναπηρίας υπό το πρίσμα όλων των νομοθεσιών στις οποίες είχε υπαχθεί ο εργαζόμενος και ότι, ενδεχομένως, ο εργαζόμενος αυτός λαμβάνει εκ μέρους εκάστου κράτους παροχή αναπηρίας υπολογιζόμενη, δυνάμει των κανόνων που προβλέπονται στο άρθρο 46 του ιδίου κανονισμού, ανάλογα με τις περιόδους ασφαλίσεως που συμπλήρωσε υπό τη νομοθεσία αυτού.

25 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, καθόσον η προσφεύγουσα είχε υπαχθεί σε νομοθεσία της κατηγορίας Α, ήτοι στο βελγικό καθεστώς ασφαλίσεως αναπηρίας, καθώς και σε νομοθεσία της κατηγορίας Β, ήτοι στο λουξεμβουργιανό καθεστώς ασφαλίσεως αναπηρίας, οι αρμόδιες βελγικές και λουξεμβουργιανές αρχές προχώρησαν σε πράξεις υπολογισμού και εκκαθαρίσεως, σύμφωνα με το άρθρο 46 του κανονισμού 1408/71, και κατέληξαν σε προσδιορισμό του ύψους της οφειλομένης αντίστοιχα από εκάστη εξ αυτών παροχής αναπηρίας μηνιαίως, ύψος το οποίο, εξάλλου, δεν αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεως μεταξύ των διαδίκων της κύριας δίκης.

26 Εντούτοις, οι διάδικοι της κύριας δίκης διαφωνούν ως προς την ημερομηνία από της οποίας θα έπρεπε να καταβάλλεται η οφειλόμενη από το Βέλγιο παροχή αναπηρίας.

Επί του βελγικού συστήματος ασφαλίσεως ασθενείας-αναπηρίας και της αποζημιώσεως πρωτογενούς ανικανότητας

27 Από την απόφαση του αιτούντος δικαστηρίου και από τις υποβληθείσες στο Δικαστήριο παρατηρήσεις, ιδίως της Βελγικής Κυβερνήσεως, προκύπτει ότι το ισχύον στο Βέλγιο σύστημα προβλέπει ενιαίο πλαίσιο για την ασφάλιση ασθενείας και την ασφάλιση αναπηρίας, κατά το οποίο ο εργαζόμενος που καθίσταται ανίκανος προς εργασία υπάγεται, αρχικώς, σε καθεστώς προσωρινής ανικανότητας και μόνο μετά από ορισμένο διάστημα υπάγεται σε καθεστώς προοριζόμενο να καλύψει, μακροχρόνια ή οριστική, ολική ή μερική ανικανότητα προς εργασία.

28 Ειδικότερα, στο Βέλγιο, ο ανίκανος προς εργασία εργαζόμενος υπάγεται, αρχικώς, σε σύστημα ασφαλίσεως ασθενείας επί ένα έτος, στη διάρκεια του οποίου λαμβάνει την καλούμενη αποζημίωση «πρωτογενούς ανικανότητας». Ακολούθως, ήτοι μετά τη λήξη της εν λόγω περιόδου, αν ο εργαζόμενος εξακολουθεί να είναι ανίκανος προς εργασία, υπάγεται σε σύστημα ασφαλίσεως αναπηρίας και λαμβάνει αποζημίωση αναπηρίας.

29 Επομένως, το εν λόγω σύστημα δεν διακρίνει από απόψεως καταστάσεως του εργαζομένου μεταξύ, αφενός, προσωρινής ανικανότητας, όπως η ασθένεια, και, αφετέρου, οριστικής ανικανότητας, όπως η αναπηρία. Η προσωρινή ανικανότητα και η αναπηρία διαφοροποιούνται μόνον κατά το ότι η αναπηρία συνιστά παράταση της ανικανότητας του εργαζομένου προς εργασία για διάστημα πέραν του έτους.

30 Αντιθέτως, το λουξεμβουργιανό σύστημα διακρίνει την ασφάλιση ασθενείας από την ασφάλιση αναπηρίας, με συνέπεια, αν ο εργαζόμενος κρίνεται ως προσωρινά ανίκανος, να υπάγεται στο σύστημα ασφαλίσεως ασθενείας το οποίο παρέχει δικαίωμα σε αποζημιώσεις ασθενείας, ενώ, αν κρίνεται ως ευρισκόμενος σε κατάσταση οριστικής ή μόνιμης αναπηρίας, να υπάγεται σε σύστημα ασφαλίσεως αναπηρίας το οποίο παρέχει δικαίωμα σε αποζημιώσεις αναπηρίας.

31 Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι στο πλαίσιο συστημάτων, όπως το βελγικό, στα οποία συνδυάζονται η ασφάλιση ασθενείας και η ασφάλιση αναπηρίας, η αναγνώριση αναπηρίας, χωρίς να έχει προηγηθεί διάστημα ανικανότητας, δεν προβλέπεται και, κατά συνέπεια, μια τέτοια αναγνώριση στην οποία προέβη άλλο κράτος μέλος, όπως το Μεγάλο Δουκάτο του Λουξεμβούργου, δημιουργεί δυσχέρειες στον συντονισμό των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως σε περίπτωση που, όπως στην υπόθεση της κύριας δίκης, για τη διαδικασία εκκαθαρίσεως λαμβάνονται υπόψη διαφορετικά συστήματα, κατ' εφαρμογή των κανόνων των άρθρων 40 και 46 του κανονισμού 1408/71.

32 Συγκεκριμένα, μολονότι, κατά τη νομοθεσία του Λουξεμβούργου, το δικαίωμα αποζημιώσεως αναπηρίας γεννάται από την πρώτη ημέρα ανικανότητας προς εργασία, εντούτοις, η αποζημίωση αυτή αρχίζει να καταβάλλεται, κατ' εφαρμογή της βελγικής νομοθεσίας, μόνο μετά τη συμπλήρωση της ετήσιας περιόδου, κατά τη διάρκεια της οποίας ο ανίκανος προς εργασία εργαζόμενος, ο οποίος έχει την κατοικία του στο Βέλγιο, λαμβάνει αποζημίωση πρωτογενούς ανικανότητας.

33 Οι αρμόδιες βελγικές αρχές φρονούν ότι, σε παρόμοιες περιπτώσεις, το άρθρο 40, παράγραφος 3, στοιχείο β', του κανονισμού 1408/71 πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι το κατά το βελγικό δίκαιο δικαίωμα σε παροχή αναπηρίας γεννάται κατά τη λήξη της ετήσιας περιόδου πρωτογενούς ανικανότητας. Επιπροσθέτως, οι εν λόγω αρχές δεν χορηγούν στον εργαζόμενο αποζημίωση για την πρωτογενή αυτή ανικανότητα.

Επί του άρθρου 40, παράγραφος 3, του κανονισμού 1408/71

34 Επισημαίνεται ότι το άρθρο 40, παράγραφος 3, του κανονισμού 1408/71 αφορά την περίπτωση εργαζομένου ο οποίος έχει υπαχθεί στη νομοθεσία κράτους μέλους της κατηγορίας Α, η οποία εξαρτά τη χορήγηση των παροχών αναπηρίας από την προϋπόθεση ότι, κατά τη διάρκεια ορισμένης χρονικής περιόδου, ο ενδιαφερόμενος έχει λάβει παροχές ασθενείας σε χρήμα ή έχει καταστεί ανίκανος προς εργασία, εφόσον ο εν λόγω εργαζόμενος έχει προσβληθεί από ανικανότητα προς εργασία με επακόλουθο την αναπηρία, ενώ υπάγεται στη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους.

35 Ο κατά την εν λόγω διάταξη συντονισμός προβλέπει, πρώτον, ότι λαμβάνεται υπόψη κάθε περίοδος κατά την οποία ο εργαζόμενος έλαβε, δυνάμει της νομοθεσίας του δεύτερου κράτους μέλους, για ανικανότητα προς εργασία είτε παροχές ασθενείας σε χρήμα ή αντί για αυτές διατήρησε το μισθό του είτε παροχές για την αναπηρία που ήταν επακόλουθο αυτής της ανικανότητας προς εργασία, σαν να πρόκειται για περίοδο κατά την οποία του χορηγήθηκαν παροχές ασθενείας σε χρήμα δυνάμει της νομοθεσίας του πρώτου κράτους μέλους ή κατά την οποία ήταν ανίκανος να εργασθεί κατά την έννοια της ίδιας νομοθεσίας (άρθρο 40, παράγραφος 3, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71).

36 Δεύτερον, προβλέπεται ότι το δικαίωμα παροχών αναπηρίας γεννάται δυνάμει της νομοθεσίας του πρώτου κράτους μέλους είτε κατά τη λήξη της περιόδου που προηγείται της αποζημιώσεως της ασθενείας είτε κατά τη λήξη της περιόδου που προηγείται της ανικανότητας προς εργασία, που ορίζεται από τη νομοθεσία αυτή, το νωρίτερο δε κατά την ημερομηνία γενέσεως του δικαιώματος παροχών για την αναπηρία που ήταν επακόλουθο της ανικανότητας προς εργασία, δυνάμει της νομοθεσίας του δεύτερου κράτους μέλους, ή την επομένη της τελευταίας ημέρας κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος έχει δικαίωμα παροχών ασθενείας σε χρήμα, δυνάμει της νομοθεσίας του δεύτερου κράτους μέλους (άρθρο 40, παράγραφος 3, στοιχείο β', του εν λόγω κανονισμού).

37 Κατά συνέπεια, πρόκειται για δύο διαφορετικές κατηγορίες κανόνων συντονισμού.

38 Αφενός, ο κανόνας του άρθρου 40, παράγραφος 3, στοιχείο α', του κανονισμού 1408/71 εξομοιώνει και συνυπολογίζει τα γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως που συμπληρώθηκαν υπό τη νομοθεσία του δεύτερου κράτους μέλους, προκειμένου να διαπιστωθεί αν πληρούνται οι κατά τη νομοθεσία του πρώτου κράτους μέλους προϋποθέσεις για τη γένεση του δικαιώματος παροχών αναπηρίας.

39 Αφετέρου, ο κανόνας του άρθρου 40, παράγραφος 3, στοιχείο β', του κανονισμού 1408/71 θέτει χρονικό περιορισμό για τη γένεση του δικαιώματος παροχών αναπηρίας στο πρώτο κράτος μέλος, καθόσον αναγνωρίζει, ειδικότερα, στο κράτος αυτό τη

δυνατότητα να εξαρτά τη χορήγηση των παροχών αναπηρίας από τη συμπλήρωση μιας περιόδου που προηγείται και κατά τη διάρκεια της οποίας ο ενδιαφερόμενος είτε ήταν ανίκανος προς εργασία είτε έλαβε παροχές ασθενείας σε χρήμα, δυνατότητα της οποίας ο Βέλγος νομοθέτης έκανε χρήση προβλέποντας, στο άρθρο 93 του νόμου του 1994, τη συμπλήρωση ετήσιας περιόδου ανικανότητας προς εργασία πριν τη γένεση του δικαιώματος σε παροχές αυτής της μορφής.

Επί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων

40 Όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, πρέπει να σημειωθεί ότι το άρθρο 42 ΕΚ επιτρέπει τη διατήρηση των διαφορών μεταξύ των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως των διαφόρων κρατών μελών, επομένως δε και των διαφορών ως προς τα δικαιώματα των προσώπων που εργάζονται σ' αυτά. Το άρθρο 42 ΕΚ, δηλαδή, δεν θίγει τις ουσιαστικές και διαδικαστικές διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως των κρατών μελών (βλ. αποφάσεις της 7ης Φεβρουαρίου 1991, C-227/89, Rönfeldt, Συλλογή 1991, σ. I-323, σκέψη 12, και της 5ης Οκτωβρίου 1994, C-165/91, van Munster, Συλλογή 1994, σ. I-4661, σκέψη 18).

41 Πάντως, δεν αμφισβητείται ότι ο σκοπός του άρθρου 39 ΕΚ δεν θα μπορούσε να επιτευχθεί αν οι διακινούμενοι εργαζόμενοι, ασκώντας το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας που έχουν, έχαναν τα πλεονεκτήματα κοινωνικής ασφαλίσεως που τους εξασφαλίζει η νομοθεσία κράτους μέλους. Πράγματι, μία τέτοια συνέπεια θα μπορούσε να αποτρέψει τον κοινοτικό εργαζόμενο από την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας, παρακωλύουσα, ως εκ τούτου, την άσκηση αυτής της ελευθερίας (βλ. αποφάσεις της 4ης Οκτωβρίου 1991, C-349/87, Παράσχη, Συλλογή 1991, σ. I-4501, σκέψη 22, και van Munster, προπαρατεθείσα, σκέψη 27).

42 Εν προκειμένω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, μολονότι τα άρθρα 87 και 93 του νόμου του 1994 δεν διακρίνουν μεταξύ των εργαζομένων που άσκησαν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας και των εργαζομένων που δεν άσκησαν το δικαίωμα αυτό, εντούτοις, η εφαρμογή των εν λόγω άρθρων καταλήγει σε δυσμενή μεταχείριση, κατά το πρώτο έτος, των ευρισκομένων σε κατάσταση παρόμοια με αυτή της προσφεύγουσας της κύριας δίκης εργαζομένων σε σχέση με τους εργαζομένους οι οποίοι, μολονότι ευρίσκονται σε κατάσταση μόνιμης ή οριστικής ανικανότητας, δεν άσκησαν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας.

43 Συγκεκριμένα, μολονότι οι εργαζόμενοι οι οποίοι δεν άσκησαν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας δικαιούνται αποζημιώσεως πρωτογενούς ανικανότητας στο Βέλγιο, η K. Leyman δεν δικαιούται της αποζημιώσεως αυτής ούτε οποιασδήποτε άλλης παρόμοιας αποζημιώσεως στο Λουξεμβούργο, δεδομένου ότι λαμβάνει ήδη παροχή αναπηρίας στο δεύτερο αυτό κράτος μέλος.

44 Επιπροσθέτως, δεδομένου ότι η αποζημίωση αναπηρίας για τις συμπληρωθείσες στο Βέλγιο περιόδους εργασίας και ασφαλίσεως αρχίζει να καταβάλλεται μόνο μετά την πάροδο της ετήσιας περιόδου πρωτογενούς ανικανότητας, η εφαρμογή των άρθρων 87 και 93 του νόμου του 1994, κατά την έννοια που προτείνουν οι αρμόδιες βελγικές αρχές, καταλήγει στην εκ μέρους των εργαζομένων, οι οποίοι ευρίσκονται σε κατάσταση παρόμοια με αυτή της K. Leyman, καταβολή μη ανταποδοτικών εισφορών κοινωνικής ασφαλίσεως όσον αφορά το πρώτο έτος ανικανότητας.

45 Συναφώς, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η Συνθήκη ΕΚ δεν διασφαλίζει στον εργαζόμενο ότι η επέκταση των δραστηριοτήτων του σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη ή η μεταφορά τους σε άλλο κράτος μέλος θα είναι ουδέτερη όσον αφορά τον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως. Λαμβανομένων υπόψη των διαφορών των νομοθεσιών περί κοινωνικής ασφαλίσεως των κρατών μελών, τέτοιου είδους επέκταση ή μεταφορά μπορεί, ανάλογα με την περίπτωση, να είναι κατά το μάλλον ή ήττον ευνοϊκή ή δυσμενής για τον εργαζόμενο στο πεδίο της κοινωνικής προστασίας. Εξ αυτών συνάγεται ότι, ακόμη και στην περίπτωση που η εφαρμογή της αποδεικνύεται λιγότερο ευνοϊκή, μια τέτοια νομοθεσία δεν αντιβαίνει στις διατάξεις των άρθρων 39 ΕΚ και 43 ΕΚ, αν δεν θέτει σε δυσμενή θέση τον εργαζόμενο αυτό σε σχέση με τους εργαζομένους που ασκούν το σύνολο των δραστηριοτήτων τους στο κράτος μέλος όπου εφαρμόζεται η νομοθεσία αυτή ή σε σχέση με τους εργαζομένους που υπάγονταν ήδη προηγουμένως στη νομοθεσία αυτή και αν δεν καταλήγει ευθέως στην καταβολή μη ανταποδοτικών εισφορών κοινωνικής ασφαλίσεως (βλ. αποφάσεις της 19ης Μαρτίου 2002, C-393/99 και C-394/99, Hervein κ.λπ., Συλλογή 2002, σ. I-2829, σκέψη 51, καθώς και της 9ης Μαρτίου 2006, C-493/04, Piatkowski, Συλλογή 2006, σ. I-2369, σκέψη 34).

46 Σε περίπτωση όπως αυτή περί της οποίας πρόκειται στην κύρια δίκη, εφόσον η προτεινόμενη από τις αρμόδιες βελγικές αρχές εφαρμογή των άρθρων 87 και 93 του νόμου του 1994 καταλήγει σε άρνηση χορηγήσεως οποιασδήποτε παροχής στον εργαζόμενο ο οποίος άσκησε το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας κατά τη διάρκεια του πρώτου έτους ανικανότητας, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η εφαρμογή αυτή είναι αντίθετη προς το κοινοτικό δίκαιο, δεδομένου ότι, αφενός, θέτει σε μειονεκτική θέση τον εργαζόμενο αυτό σε σχέση με τους εργαζομένους οι οποίοι ευρίσκονται μεν στην ίδια κατάσταση οριστικής ανικανότητας προς εργασία, αλλά δεν

άσκησαν το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας και, αφετέρου, οδηγεί στην καταβολή μη ανταποδοτικών εισφορών κοινωνικής ασφαλίσεως.

47 Επίσης, πρέπει να υπομνησθεί ότι στο μέτρο που, σύμφωνα με το άρθρο 40, παράγραφος 4, του κανονισμού 1408/71, η συμφωνία των όρων των σχετικών με τον βαθμό αναπηρίας μεταξύ του βελγικού γενικού καθεστώτος αναπηρίας και του λουξεμβουργιανού καθεστώτος αναγνωρίζεται στο παράρτημα V του κανονισμού 1408/71, η απόφαση των αρμοδίων αρχών του Λουξεμβούργου ως προς τον εν λόγω βαθμό αναπηρίας δεσμεύει τις αρμόδιες βελγικές αρχές.

48 Εν προκειμένω, η εφαρμογή στον διακινούμενο εργαζόμενο της επίμαχης στην κύρια δίκη εθνικής νομοθεσίας κατά τον ίδιο τρόπο όπως και στον μη διακινηθέντα εργαζόμενο παράγει αποτελέσματα που είναι απρόβλεπτα και δεν συμβιβάζονται προς τον σκοπό του άρθρου 39 ΕΚ, οφείλονται δε στο γεγονός ότι το δικαίωμα του διακινουμένου εργαζομένου σε παροχές αναπηρίας διέπεται από δύο διαφορετικές νομοθεσίες, όπως προκύπτει από τις σκέψεις 28 έως 33 της παρούσας αποφάσεως (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση van Munster, προπαρατεθείσα, σκέψη 30).

49 Ενόψει μιας τέτοιας διαστάσεως των νομοθεσιών, η αρχή της καλόπιστης συνεργασίας που θέτει το άρθρο 10 ΕΚ υποχρεώνει τις αρμόδιες αρχές των κρατών μελών να χρησιμοποιούν όλα τα μέσα που διαθέτουν προς επίτευξη του σκοπού του άρθρου 39 ΕΚ (βλ. απόφαση van Munster, προπαρατεθείσα, σκέψη 32).

50 Κατόπιν των ανωτέρω, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 39 ΕΚ έχει την έννοια ότι απαγορεύει στις αρμόδιες αρχές κράτους μέλους να εφαρμόζουν εθνική νομοθεσία η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 40, παράγραφος 3, στοιχείο β', του κανονισμού 1408/71, εξαρτά τη γένεση του δικαιώματος παροχών αναπηρίας από τη συμπλήρωση ετήσιας περιόδου πρωτογενούς ανικανότητας προς εργασία, οσάκις η εφαρμογή αυτή καταλήγει στην εκ μέρους του διακινούμενου εργαζομένου καταβολή, στο πλαίσιο του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως του κράτους μέλους αυτού, μη ανταποδοτικών εισφορών και, κατά τούτο, θέτει σε μειονεκτική θέση τον εργαζόμενο αυτό σε σχέση με μη διακινηθέντα εργαζόμενο.

Επί των δικαστικών εξόδων

51 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 39 ΕΚ έχει την έννοια ότι απαγορεύει στις αρμόδιες αρχές κράτους μέλους να εφαρμόζουν εθνική νομοθεσία η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 40, παράγραφος 3, στοιχείο β', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996, ως έχει μετά την τροποποίησή του με τον κανονισμό (ΕΚ) 647/2005 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Απριλίου 2005, εξαρτά τη γένεση του δικαιώματος παροχών αναπηρίας από τη συμπλήρωση ετήσιας περιόδου πρωτογενούς ανικανότητας προς εργασία, οσάκις η εφαρμογή αυτή καταλήγει στην εκ μέρους του διακινούμενου εργαζομένου καταβολή, στο πλαίσιο του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως του κράτους μέλους αυτού, μη ανταποδοτικών εισφορών και, κατά τούτο, θέτει σε μειονεκτική θέση τον εργαζόμενο αυτό σε σχέση με μη διακινηθέντα εργαζόμενο.

(υπογραφές)